

МЕТАФОРИТЕ, С КОИТО ПИШЕМ...

Вера Бонева. Американската мечта в българското възрожденско общество. В. Търново, 1998. 193 с.

Ако мисленето чрез аналогии и пренасяне на смисъла е метафорично мислене, то никак не е странно, че научна теза, кореспондираща с концепцията на Арнълд Тойнби – “собствената история може и трябва да бъде обяснявана и от гледна точка на контактите с други държави, култури и цивилизации” (сиреч, аналогизирана – Ю. П.) – ще бъде синтезирано представена под знака заглавие на една изследователска метафора. Още повече че за историческото познание на приключващия 20-ти век методологиите метафори са едва ли не практика – нали тъкмо Тойнби в коментар на “Залезът на Запада”, отбелязва, че монументалното изследване на Освалд Шпенглер тръгва всъщност от една метафора.

Аристотел твърди, че “да създаваш добри метафори, означава да виждаш приликата”. В този смисъл книгата на Вера Бонева е “видяла прилика” в посока, където по стечение на редица обстоятелства не се гледаше. С това твърдение не искам да кажа, че българо-американските контакти от XIX век са непозната територия за историческата ни наука. Неоспорим факт е обаче, че в контекста на частни изследвания по този проблем днес “Американската мечта...” се оказва най-пълният, завършен и успешен опит да се проследят движенията на идеи от новия континент към онова място на европейската карта, където предстои раждането на една нова държава.

Очакването, че тази книга е част от “подреждането” на станали неща, е удивително неточно. Историческите екскурси винаги изненадват (дори и специалистите) с актуалното звучене на факта спомен. Ето как, изваден от конкретната страница на изследването, следният цитат звучи странно познато: “На не по-малък интерес се радват и изборите за американски президент, проведени през 70-те години. Къде по-накратко, къде по-обширно печатът систематично публикува инфор-

мация за дългите предизборни маратони... и т. н.". Належачното уточнение е, че не става дума за 70-те години на нашия век, както и за четените от нас вестници. А и имената на американските президенти не ни звучат така познато. Но тенденциозно подбраният тук факт демонстрира важна закономерност – информационната отвореност на българското общество към ставащото отвъд Атлантика, раждането на "американската мечта" се осъществява главно по линия на възрожденския периодичен печат. Цитатите от вестници и списания на миналото столетие са всъщност основата на убедителния и впечатляващ свод от аргументи, които авторката систематично предлага по страниците на своята книга. И не може да е другояче – разказът за модерната държава става чрез модерните средства за комуникация.

Потоъкът от потърсено знание за страната на реализираните възможности е по възрожденски енциклопедичен в своето многообразие. В изследването той е обособен в отделни части – география и стопански живот; история и исторически личности; държавност и текуща политика; литература, периодика и образование – това са информационните зони, чрез които българинът от изминалото столетие изгражда представата си за "Съединените държави у Америка". Представа, раждаща се чрез срещата на писания текст и на фантазията на хора, които искат да бъдат като другите – различни от това, което са.

Само неспециалистът може да бъде изненадан от степента на информираност, от модерната политическа терминология, с която преди повече от век и половина в българския език нахлуват понятия като парламентаризъм, избори, законност, мандатност и т. н. В съседството на документалните аргументи "Американската мечта..." убедително внушава, че "напиращото българско желание за собствена държавност" (според израза на авторката) вижда своето осъществяване и в един от моделите на обществено устройство, оказал се днес най-перспективен.

Трудно може да бъде оспорено твърдението, че националната интелигенция се ражда от, за и с мисията за посред-

ничество. Това доказва и защо “американската мечта” е обговорена от големи имена на българския XIX век – като започнем от Неофит Хилендарски – Бозвели и завършим с Любен Каравелов. Позитивното мислене на възрожденеца го кара да направи достояние на всеки и на всички американския опит и постижения – в търговията и образованието, в държавното управление и стопанския живот. Преосмислянето на Америка като пример за следване, като “чудно господарство” (според Л. Каравелов) ни дават основание да оценим по нов начин възможностите на българската възрожденска интелигенция и да видим следосвобожденските пътища на България не толкова от гледна точка на липсващия управленски потенциал на една “млада нация”, а от политическите реалности на един континент, заслужено определян като “стар”.

Освен всичко друго, тази книга убедително разколебава популярноневярната представа за българското “вторачване на Изток”. Със спокойните аргументи на документалния факт и научното му осмисляне “Американската мечта...” припомня, че да си свободен или готов за свободата, означава да гледаш във всички посоки – дори и през океана. По този повод бих искал да кажа, че в друг отзив по повод на същата книга бе коментиран и нейният национално психотерапевтичен ефект – защото гледната точка на нашите предци впечатляват спокойното съизмерване и оценка – без никакъв намек за комплексите на малката нация.

И накрая удивителното внушение на тази книга е, че сбъдването на българската “американска мечта” за времето, наречено Възраждане (за разлика от днес), не се нуждае от еднопосочно преплуване на океана. Дори напротив – посоката на движението е от далечния континент към раждаща се България. Пътуване, в което всеки от нашите предци носи своите дарове от новия свят, за да ги положи пред олтара на своето Отечество. И това също е метафора... А какво е животът без метафори?!

Юрий Проданов